

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ

«ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ, ΑΣΚΗΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ, ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ

Α. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Με το πρώτο κεφάλαιο του Σχεδίου Νόμου επιδιώκεται ο εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας για το σύμφωνο συμβίωσης προς δύο βασικές κατευθύνσεις: Αφενός η ισχύς του συμφώνου επεκτείνεται και στα ομόφυλα ζευγάρια, και αφετέρου η σημασία και οι συνέπειες του συμφώνου ενισχύονται, δεδομένου ότι αναγνωρίζονται οικογενειακοί δεσμοί μεταξύ των μερών. Επίσης, ενισχύεται η ιδιωτική αυτονομία των μερών, ιδίως στις περιουσιακές τους σχέσεις. Γενικά, ο νέος νόμος επιδιώκει μια ισορροπία μεταξύ αφενός της ιδιωτικής αυτονομίας και αφετέρου της ανάγκης προστασίας των οικογενειακών σχέσεων, με βάση τις αρχές της ισότητας και της αλληλεγγύης, δεδομένου ότι το σύμφωνο συμβίωσης αποτελεί μεν μια σύμβαση, δημιουργούνται ωστόσο οικογενειακές σχέσεις μεταξύ των μερών. Παράλληλα, τροποποιούνται και τέσσερις διατάξεις του Αστικού Κώδικα, ώστε αυτές να εναρμονίζονται με τις προτεινόμενες στο παρόν Σχέδιο Νόμου διατάξεις.

Σε ό,τι αφορά τις ενώσεις των ομόφυλων προσώπων, η αναγκαιότητα της νομικής, επίσημης αναγνώρισής τους προκύπτει από τις αρχές της ισότητας των πολιτών και του σεβασμού της διαφορετικότητας, όπως αυτά προστατεύονται ήδη στο ελληνικό Σύνταγμα και στην ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου). Συνιστά, δηλαδή, υποχρέωση της πολιτείας να εγγυηθεί την ισότιμη απόλαυση των δικαιωμάτων για όλους, ως θεμελιώδη αρχή του εσωτερικού, διεθνούς

και ευρωπαϊκού δικαίου, η οποία βρίσκεται στον πυρήνα μιας σύγχρονης έννοιας δημόσιας τάξης.

Ειδικότερα, από τα άρθρα του Συντάγματος κρίσιμα είναι τα 2§1 (ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας), 4§1 (οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου), 5§1 (καθένας έχει το δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του) και 9§1 εδ. 2 (η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη). Στην ΕΣΔΑ εξάλλου χαρακτηριστικός είναι ο συνδυασμός του άρθρου 8, για το σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των προσώπων, με το άρθρο 14, για την απαγόρευση των διακρίσεων ως προς την απόλαυση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η ΕΣΔΑ, με ιδιαίτερη αναφορά στις διακρίσεις λόγω «άλλης κατάστασης», στην οποία γίνεται ερμηνευτικά δεκτό ότι υπάγεται και ο γενετήσιος προσανατολισμός. Επίσης, το άρθρο 21 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταδικάζει ρητά τις διακρίσεις που γίνονται με βάση το σεξουαλικό προσανατολισμό.

Ακόμη, το Συμβούλιο έχει εκδώσει διάφορες οδηγίες για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης προσώπων, ενώ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει εκδώσει κατά καιρούς σχετικά ψηφίσματα, με τελευταίο το ψήφισμα της 27^{ης}.2.2014, όπου επαναλαμβάνεται η σύσταση για την κατάργηση των διακρίσεων σε βάρος των ομοφυλόφιλων ατόμων.

Εξάλλου, πρέπει να αναφερθεί και η καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), στην υπόθεση Βαλλιανάτος κλπ. κατά Ελλάδος (7.11.13), για την παραβίαση των άρθρων 8 και 14 της ΕΣΔΑ, για το λόγο ότι ο ν. 3719/2008 αποκλείει τα ομόφυλα ζευγάρια από τη δυνατότητα σύναψης συμφώνου συμβίωσης.

Γενικότερα, το ΕΔΔΑ έχει διευρύνει σημαντικά την έννοια της «οικογενειακής ζωής», κρίνοντας ότι αυτή συνιστά πραγματικό ζήτημα, το οποίο εξαρτάται από την ύπαρξη ουσιαστικών στενών προσωπικών δεσμών (ΕΔΔΑ, Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης, Κ. και Τ. κατά Φιλανδίας, 12.7.2001, παρ. 150). Με την ερμηνεία αυτή το ΕΔΔΑ αποτυπώνει την ποικιλομορφία των σύγχρονων οικογενειακών σχέσεων και την εξέλιξη των κοινωνικών αντιλήψεων κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Έτσι, πέρα από την οικογένεια που θεμελιώνεται σε γάμο, προστατεύονται επίσης οι δεσμοί που αναπτύσσονται εντός των defacto οικογενειακών σχέσεων (ΕΔΔΑ,

Kearns κατά Γαλλίας, 10.1.2008, παρ. 72, Johnston κατά Ιρλανδίας, 18.12.1986 παρ. 56). Ειδικότερα, ως προς τα ομόφυλα ζευγάρια, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι ένα ζευγάρι ομοφύλων το οποίο διαβιώνει σε σταθερή σχέση απολαμβάνει «οικογενειακή ζωή» (ΕΔΔΑ, Schalk και Kopf κατά Αυστρίας, 24.6.2010, παρ. 94).

Σε ό,τι αφορά τη χώρα μας, πρέπει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα είναι από τις τελευταίες χώρες της Ευρώπης όπου τα ομόφυλα άτομα δεν διαθέτουν κάποιο πλαίσιο επίσημης αναγνώρισης της σχέσης τους. Για τα ζευγάρια των ομοφύλων η ανυπαρξία νομικής αναγνώρισης της σχέσης τους προξενεί μεγάλες δυσκολίες και εμπόδια στην καθημερινή τους ζωή, αφού πέρα από το θέμα της κοινωνικής περιθωριοποίησής τους, δημιουργεί και πρακτικά ζητήματα, όπως λ.χ. προβλήματα περιουσιακής κατοχύρωσης, ασφάλισης ή φορολογίας. Οφείλει επομένως και η χώρα μας να δώσει μια λύση στα συγκεκριμένα ζητήματα. Η αναγνώριση εξάλλου της συμβίωσης των ομοφύλων ζευγαριών δεν θέτει σε κίνδυνο ούτε το γάμο, ούτε άλλους συνταγματικά προστατευόμενους θεσμούς και αξίες: και μετά από αυτή την αναγνώριση όποιος επιθυμεί να συνάψει γάμο μπορεί να το πράξει (άρα δεν υπάρχει αντίθεση με το άρθρο 21§1 Συντ. που προστατεύει το γάμο), αναγνωρίζεται όμως ότι και άλλες μορφές συμβιωτικών σχέσεων εγκαθιδρύουν οικογενειακούς δεσμούς.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι στη χώρα μας ως τώρα πρακτικά ζητήματα, όπως λ.χ. προβλήματα περιουσιακής κατοχύρωσης, ασφάλισης ή φορολογίας, αντιμετώπιζαν στην Ελλάδα όχι μόνο τα ομόφυλα, αλλά και τα ετερόφυλα ζευγάρια που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης κατά τις διατάξεις του ισχύοντος μέχρι σήμερα ν. 3719/2008. Τα μέρη του συμφώνου συμβίωσης στερούνταν βασικών δικαιωμάτων σχετικών με την οικογενειακή ζωή, όπως, για παράδειγμα, το δικαίωμα συνυπηρέτησης που αναγνωρίζεται στους συζύγους σε διάφορους κλάδους (π.χ. στο δημοσιοϋπαλληλικό δίκαιο, στις ένοπλες δυνάμεις, κ.ά). Η συνυπηρέτηση καθιστά εφικτή τη συμβίωση δύο ατόμων, κατοχυρώνοντας έτσι την ουσιαστική προστασία και απόλαυση της οικογενειακής ζωής. Αντίθετα με ό,τι ισχύει μέχρι τώρα στη χώρα μας, στην πλειονότητα των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως επισημαίνει και το ΕΔΔΑ, παρά την ποικιλομορφία των επιμέρους ρυθμίσεων σε κάθε χώρα, τα άτομα που συνάπτουν σύμφωνο συμβίωσης αποκτούν ένα καθεστώς παρόμοιο με αυτό του γάμου, αφού αποκτούν δικαιώματα που σχετίζονται με τη φορολογία, την ασφάλεια υγείας, τα επιδόματα κοινωνικής ασφάλισης και τις συντάξεις, τη δυνατότητα απόκτησης άδειας παραμονής και ιθαγένειας, την άρνηση

κατάθεσης ενώπιον Δικαστηρίου σε βάρος του συντρόφου, την αναγνώριση του συντρόφου ως οικείου για ιατρικά θέματα κλπ. (ΕΔΔΑ, Schalk και Kopf κατά Αυστρίας, 24.6.2010, παρ. 31-34).

Επιπλέον, ειδικά ως προς τα ομόφυλα ζευγάρια, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), διαφοροποιήσεις σε εργασιακά δικαιώματα των ζευγαριών αυτών που συνάπτουν σύμφωνο συμβίωσης έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ που απαγορεύει τις διακρίσεις στην εργασία με βάση, μεταξύ άλλων, το σεξουαλικό προσανατολισμό (ΔΕΕ, Αποφάσεις C-267/12, C-147/08, C -267/06)».

Συγκεκριμένα, ο εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου συμπυκνώνεται σε τρία βασικά σημεία: α) Τα μέρη του συμφώνου εμπίπτουν στον όρο «οικογένεια» με την έννοια του νόμου, και ασφαλώς έχουν ο ένας έναντι του άλλου την ιδιότητα του «οικείου». β) Οι διατάξεις του Νομοσχεδίου προωθούν κατά κανόνα την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας, δηλαδή σέβονται την ιδιωτική βούληση, ιδίως στον τομέα των περιουσιακών σχέσεων, όπου τα μέρη αφήνονται ελεύθερα να τις ρυθμίσουν όπως επιθυμούν. Έτσι, σε αντίθεση με το γάμο, τα μέρη μπορούν να ρυθμίσουν τα ίδια τις περιουσιακές τους σχέσεις, σύμφωνα όμως με τις αρχές της ισότητας και της αλληλεγγύης, διατηρώντας σε μεγαλύτερο βαθμό την περιουσιακή τους αυτοτέλεια, εφόσον το επιθυμούν, ακόμη και σε κληρονομικά θέματα. Εάν ωστόσο δεν το επιλέξουν, έχουν πλήρη δικαιώματα, περιουσιακά και κληρονομικά. Αυτό αντανακλά μια σύγχρονη θεώρηση του οικογενειακού δικαίου, το οποίο αντιλαμβάνεται τα άτομα ως αυτεξούσιες, ανεξάρτητες και ισότιμες προσωπικότητες, ικανές να ρυθμίσουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις, χωρίς περιττές παρεμβάσεις του νομοθέτη, πλην αυτών που θεωρούνται απολύτως αναγκαίες για την προστασία των μερών και, κυρίως, των τέκνων. Συνακόλουθα, γ) δεν λείπουν και αναγκαστικού δικαίου διατάξεις εκεί όπου αυτό επιβάλλεται (όπως στο τεκμήριο πατρότητας των τέκνων, το επώνυμο των μερών και των τέκνων τους ή στα ζητήματα της γονικής μέριμνας).

B. ΟΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Στο άρθρο 1 του Νομοσχεδίου επαναλαμβάνεται περίπου η διατύπωση του ν. 3719/2008 για το σύμφωνο συμβίωσης, με τη διαφορά ότι οι λέξεις «η

συμφωνία δύο ενήλικων ετερόφυλων προσώπων» αντικαθίστανται με τη διατύπωση «η συμφωνία δύο ενήλικων προσώπων, ανεξάρτητα από το φύλο τους,», έτσι ώστε οι νέες διατάξεις να ισχύουν εφεξής και για τα ζευγάρια των ομοφύλων.

Στο άρθρο 2, για τις προϋποθέσεις του συμφώνου συμβίωσης, επίσης επαναλαμβάνεται η διατύπωση του αντίστοιχου άρθρου 2 του ν. 3719/2008, προστίθεται όμως και η ρητή διευκρίνιση ότι «ακυρότητα συνεπάγεται και η εικονικότητα του συμφώνου», ώστε να είναι σαφές ότι, αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στο γάμο όπου η εικονικότητα δεν συμβιβάζεται με την ανάμιξη στην τέλεσή του δημόσιας αρχής, τα εικονικά σύμφωνα (όπως και οι λοιπές εικονικές δικαιопραξίες) είναι άκυρα. Επίσης, διευκρινίζεται ότι διατηρείται η διατύπωση του άρθρου 2 του 3719/2008 περί πλήρους δικαιопρακτικής ικανότητας ως προϋπόθεσης για τη σύναψη συμφώνου συμβίωσης. Η προϋπόθεση αυτή διαφοροποιείται από τους όρους σύναψης γάμου, διότι κρίθηκε ότι αυτό που πρέπει πρωτίστως να διασφαλίζεται είναι η προστασία ευάλωτων ομάδων (π.χ. των ανηλίκων) από το ενδεχόμενο να τύχουν εκμετάλλευσης ακόμη και από το στενό τους περιβάλλον, λόγω της έλλειψης διατυπώσεων δημοσιότητας του συμφώνου συμβίωσης και της ευκολότερης σε σχέση με το γάμο διαδικασίας σύναψης και λύσης του.

Με το άρθρο 3, για το άκυρο και ακυρώσιμο σύμφωνο: α) Διατυπώνεται με σαφήνεια ότι στην περίπτωση της ακυρότητας του συμφώνου απαιτείται διαπλαστική αγωγή ακύρωσης και ότι για την ανατροπή του συμφώνου χρειάζεται η σχετική διαπλαστική απόφαση να γίνει αμετάκλητη. β) Ορίζεται ότι το έννομο συμφέρον του τρίτου για την άσκηση αυτής της αγωγής πρέπει να είναι «οικογενειακής φύσης» (και όχι και «περιουσιακής» όπως κατά το ν. 3719/2008), Έτσι η διάταξη προσαρμόζεται σ' αυτό που έχει υποστηριχτεί και ερμηνευτικά, δηλαδή θα μπορεί να επικαλείται την ακυρότητα μόνο όποιος συνδέεται με το μέρος ή τα μέρη του συμφώνου με οικογενειακό δεσμό και γι' αυτό έχει οικογενειακής φύσης έννομο συμφέρον, στο οποίο εννοείται ότι περιλαμβάνεται και το κληρονομικό, όχι όμως και το απλό περιουσιακό έννομο συμφέρον των προσώπων που δεν έχουν οικογενειακό σύνδεσμο, όπως λ.χ. ο ασφαλιστής. γ) Γίνεται ρητή αναφορά και στην περίπτωση της ακυρωσίας, ώστε να μη χρειάζεται να καταφεύγουμε σε ερμηνείες, καθώς στο Σχέδιο Νόμου ορίζεται ρητά ότι «σε περίπτωση ελαττωμάτων της βούλησης εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για τον ακυρώσιμο γάμο». Και δ) ορίζεται ρητά ότι η ακύρωση του άκυρου ή ακυρώσιμου

συμφώνου έχει αναδρομική δύναμη, δεν επηρεάζει όμως την πατρότητα των τέκνων. Παραμένει τέλος, όπως και στο γάμο, η δυνατότητα του εισαγγελέα να ζητήσει την ακύρωση του συμφώνου αποκλειστικά για τους λόγους ακυρότητας του άρθρου 2 και μόνο όταν τα άκυρα αυτά σύμφωνα συμβίωσης προσκρούουν στη δημόσια τάξη, για να αντιμετωπισθούν περιπτώσεις εκμετάλλευσης ανηλίκων ή άλλων ατόμων από το ίδιο το οικογενειακό τους περιβάλλον, καθώς και οι περιπτώσεις εικονικότητας του συμφώνου. Εξυπακούεται ότι η αμετάκλητη δικαστική απόφαση που ακυρώνει το σύμφωνο συμβίωσης καταχωρίζεται στο ειδικό βιβλίο του Ληξιαρχείου όπου έχει καταχωριστεί και η σύστασή του.

Το άρθρο 4 περιέχει τη ρύθμιση για το επώνυμο των μερών, που είναι ακριβώς η ίδια με τη ρύθμιση του άρθρου 5 του ν. 3719/2008 και δεν αναπαράγει την αναχρονιστική ρύθμιση του άρθρου 1388§3 ΑΚ.

Στο άρθρο 5 ρυθμίζονται οι σχέσεις των μερών μεταξύ τους. Η πρώτη παράγραφος αναφέρεται στις αμιγώς προσωπικές σχέσεις, για τις οποίες κρίνεται σκόπιμο να εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για τις σχέσεις των συζύγων από το γάμο, αν δεν υπάρχει διαφορετική ειδική ρύθμιση σε αυτόν ή σε άλλο νόμο. Η δεύτερη παράγραφος αναφέρεται στις μη προσωπικές σχέσεις των μερών μεταξύ τους, δηλαδή αφενός στις μικτές, όπου υπάγονται και οι διατροφικές αξιώσεις (συμβολή στις οικογενειακές ανάγκες ή διατροφή στη σπάνια βέβαια εδώ περίπτωση της διάστασης), και αφετέρου στις αμιγώς περιουσιακές. Σ' αυτές τις μη προσωπικές σχέσεις καθιερώνεται με έντονο τρόπο η αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας, καθώς ορίζεται ότι, ναι μεν εφαρμόζονται και εδώ αναλόγως οι αντίστοιχες διατάξεις για τις σχέσεις των μερών από το γάμο, προβλέπεται όμως παραπέρα ότι τα μέρη έχουν τη δυνατότητα να ρυθμίσουν τις σχέσεις αυτές με συμφωνία τους κατά την κατάρτιση του συμφώνου, όπου ένα μόνο δεν μπορούν να κάνουν, όπως ορίζεται ρητά: να παραιτηθούν συνολικά και εκ των προτέρων από την αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα. Η πρόβλεψη αυτή στηρίζεται στη σκέψη ότι η ρύθμιση για την αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα αποτελεί έντονη έκφραση της αρχής της ισότητας, έτσι ώστε τα μέρη του συμφώνου ναι μεν να μπορούν να τροποποιούν τους όρους της αξίωσης, αλλά να μην μπορούν να παραιτηθούν ολοσχερώς από αυτήν πριν από τη γέννησή της.

Στο άρθρο 6 ρυθμίζεται το ζήτημα της τύχης των αποκτημάτων στην περίπτωση της απλής ελεύθερης συμβίωσης χωρίς σύμφωνο, και ορίζεται ότι στην περίπτωση αυτή η τύχη των περιουσιακών στοιχείων που έχουν αποκτηθεί μετά την έναρξη της συμβίωσης (αποκτήματα) κρίνεται κατά τις γενικές διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού. Η προσθήκη της διάταξης αυτής είναι απαραίτητη λόγω των αντιφατικών δικαστικών αποφάσεων που ανέκαθεν εκδίδονταν σχετικά, και ιδίως επειδή μετά το ν. 3719/2008 φάνηκε να διαμορφώνεται στη νομολογία η τάση να μην αποδίδονται τα αποκτήματα στην απλή ελεύθερη συμβίωση ούτε καν κατά τα άρθρα 904 επ. ΑΚ. Αυτή η άποψη έρχεται σε αντίθεση με το γράμμα και το σκοπό των γενικών αυτών άρθρων. Επιβάλλεται, άρα, να υπάρχει μια ρητή ρύθμιση, και μάλιστα, ενόψει του ότι ενδεχομένως εκκρεμούν σχετικές υποθέσεις, ορίζεται επιπλέον ότι οι διατάξεις των άρθρων 904 επ. εφαρμόζονται και σε εκκρεμείς δίκες.

Στο άρθρο 7, για τη λύση του συμφώνου, αλλάζει ο τρόπος της μονομερούς λύσης σε σχέση με το άρθρο 4§1β του ν. 3719/2008, δηλαδή ορίζεται ότι από τη μονομερή συμβολαιογραφική δήλωση για τη λύση θα πρέπει να έχει προηγηθεί - και επιδοθεί με δικαστικό επιμελητή - πρόσκληση για συναινετική λύση στο άλλο μέρος και να έχουν παρέλθει τρεις μήνες από την επίδοση. Το αποδεικτικό επίδοσης της πρόσκλησης θα πρέπει να επισυνάπτεται στο συμβολαιογραφικό έγγραφο για τη μονομερή λύση.

Η ρύθμιση αυτή εκφράζει την αντίληψη ότι η δυνατότητα να λύνεται το σύμφωνο μονομερώς συνάδει μεν με το πνεύμα του νόμου, όμως ο αιφνιδιασμός του άλλου μέρους δεν συνάδει με μια μονομερή λύση άμεσης ισχύος, ιδίως δε όταν ρητά αναγνωρίζεται ότι δημιουργούνται οικογενειακές σχέσεις μεταξύ των μερών. Ακόμη το άρθρο 7 διαφέρει από το προηγούμενο δίκαιο και στο μέτρο που κατά το Νομοσχέδιο μόνο ο γάμος μεταξύ των μερών του συμφώνου αποτελεί λόγο αυτοδίκαιης λύσης του συμφώνου, και όχι και ο γάμος του ενός μέρους με τρίτον (άρθρο 4§1γ του ν. 3719/2008). Και αυτό επειδή η αυτόματη λύση του συμφώνου μέσω ενός μεταγενέστερου γάμου με τρίτον δεν συνάδει με το πνεύμα του παρόντος νόμου που, όπως προαναφέρθηκε, αναγνωρίζει τις οικογενειακές σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ των μερών ούτε με το ιδεολογικό του στίγμα που εμπνέεται από τις αρχές της ισότητας και της αλληλεγγύης.

Τέλος, στο άρθρο 7 περιλαμβάνεται και τρίτη παράγραφος που αφορά τη διατροφή μετά τη λύση του συμφώνου, ως προς την οποία ορίζεται ότι εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για τη διατροφή μετά το διαζύγιο, μπορούν όμως τα μέρη του συμφώνου, κατά τη σύναψή του, να παραιτηθούν από το σχετικό δικαίωμα. Σε αντίθεση με την αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα που αποτελεί έκφραση της αρχής της ισότητας, δεδομένου ότι ο έχων την αξίωση συνέβαλε στην αύξηση της περιουσίας του άλλου, η πρόβλεψη περί παραίτησης από το δικαίωμα διατροφής στηρίζεται στη σκέψη ότι τα μέρη αποτελούν αυτεξούσιες, ανεξάρτητες και ισότιμες προσωπικότητες, ικανές να ρυθμίσουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Στο άρθρο 8 τα μέρη του συμφώνου εξομοιώνονται απόλυτα με τους συζύγους ως προς το μεταξύ τους κληρονομικό δικαίωμα, με τη μόνη εξαίρεση να αφορά τη νόμιμη μοίρα, για την οποία ορίζεται ότι το κάθε μέρος μπορεί, κατά τη σύναψη του συμφώνου, να παραιτηθεί από το δικαίωμά του στη νόμιμη μοίρα. Και τούτο διότι εάν τα μέρη επιλέξουν να διατηρήσουν την περιουσιακή τους αυτοτέλεια, μπορούν να παραιτηθούν εξ αρχής από το δικαίωμα στη νόμιμη μοίρα και να ρυθμίσουν διαφορετικά την κληρονομική τους διαδοχή, με το σκεπτικό που εκτέθηκε και πιο πάνω.

Το άρθρο 9 καθιερώνει ρητά ως προς την πατρότητα των κοινών τέκνων που αποκτούν τα μέρη του συμφώνου, τεκμήριο παρόμοιο με αυτό που ισχύει στο γάμο.

Στο άρθρο 10, για το επώνυμο των τέκνων, προστίθεται (σε σχέση με το ν. 3719/2008) ρύθμιση κατά την οποία στο σύνθετο επώνυμο από τους δύο γονείς, που θα αποκτά το τέκνο αν οι γονείς του δεν έχουν κάνει σχετική συμφωνία, θα τίθεται ως πρώτο το επώνυμο που προηγείται στην αλφαβητική σειρά. Αποτυπώνεται έτσι και στο νόμο η ερμηνεία που είχε υποδειχτεί για την κάλυψη του νομικού κενού, υπό το καθεστώς του ν. 3719/2008 ως προς το ζήτημα τίνος γονέα το επώνυμο προηγείται στο σύνθετο επώνυμο που θα πάρει το παιδί. Ήδη από τον 3719/2008 είχε ορθώς προκριθεί να μην επαναλαμβάνεται η αναχρονιστική και αντίθετη στην ισότητα των φύλων διάταξη του άρθρου 1505§3 ΑΚ που προβλέπει ότι σε περίπτωση παράλειψης της δήλωσης περί του επωνύμου των τέκνων, αυτά αποκτούν το επώνυμο του πατέρα τους.

Στο άρθρο 11 περιλαμβάνεται η ρύθμιση για τη γονική μέριμνα των κοινών παιδιών του ζευγαριού. Η ρύθμιση αυτή παραπέμπει σε όσα ισχύουν για τη γονική μέριμνα των παιδιών που γεννιούνται σε γάμο.

Το άρθρο 12 αναφέρεται στην ανάλογη εφαρμογή άλλων διατάξεων νόμων που αφορούν συζύγους και στα μέρη του συμφώνου συμβίωσης, εφόσον δεν υπάρχει διαφορετική ειδική ρύθμιση που να αφορά συγκεκριμένα τα μέρη του συμφώνου συμβίωσης. Με την διάταξη αυτή αναγνωρίζονται δικαιώματα, τα οποία μέχρι σήμερα τα μέρη δεν απολάμβαναν. Τα δικαιώματα αυτά ενυπάρχουν σε όλη την εθνική έννομη τάξη και σε πληθώρα διατάξεων και κλάδων δικαίου (ασφαλιστικό, συνταξιοδοτικό, φορολογικό, εργατικό, δημοσιοϋπαλληλικό κ.α.), με αποτέλεσμα να καθίσταται αδύνατη η εξαντλητική απαρίθμησή τους. Για τον λόγο αυτό, και για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο περιοριστικής ερμηνείας της εν λόγω διάταξης, προκρίθηκε η συγκεκριμένη διατύπωση, η οποία κατοχυρώνει όλα τα δικαιώματα των συζύγων που απορρέουν από άλλες διατάξεις νόμων και στα μέρη του συμφώνου συμβίωσης. Έτσι, διασφαλίζεται η απόλαυση της οικογενειακής ζωής, αλλά και ο σεβασμός της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού, σύμφωνα με το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο.

Ειδικά για την άσκηση εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων, κρίθηκε αναγκαία η έκδοση προεδρικού διατάγματος με το οποίο θα ρυθμίζονται οι όροι, προϋποθέσεις και η έκταση εφαρμογής των σχετικών διατάξεων και συμπεριλήφθηκε εξουσιοδοτική διάταξη στην δεύτερη παράγραφο του άρθρου 12. Ωστόσο, η ύπαρξη των εν λόγω δικαιωμάτων κατοχυρώνεται στον παρόντα νόμο και ειδικότερα στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 12, ενώ με το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα απλώς θα ρυθμίζονται οι επιμέρους λεπτομέρειες για την άσκησή τους.

Το άρθρο 13 ορίζει το πεδίο εφαρμογής του νόμου, δηλαδή ότι αυτός εφαρμόζεται σε κάθε σύμφωνο συμβίωσης που καταρτίζεται στην Ελλάδα ή ενώπιον ελληνικής προξενικής αρχής, εφόσον, βέβαια, στη δεύτερη περίπτωση, για τη σύναψη τηρούνται και οι προϋποθέσεις που θέτει το Διεθνές Δίκαιο. Στην δεύτερη παράγραφο ρυθμίζεται το ζήτημα του εφαρμοστέου δικαίου για τα αλλοδαπά σύμφωνα συμβίωσης και τα αποτελέσματα που αναπτύσσουν στην ελληνική έννομη τάξη. Λόγω της μεγάλης ποικιλομορφίας των συμφώνων αυτών και της ανάγκης να διαφυλαχθεί πρωτίστως η ασφάλεια δικαίου για τα μέρη που τα έχουν συνάψει,

προβλέπεται ότι οι προϋποθέσεις σύναψης, οι σχέσεις των μερών μεταξύ τους και οι προϋποθέσεις και συνέπειες της λύσης των αλλοδαπών συμφώνων συμβίωσης διέπονται από το δίκαιο του τόπου όπου καταρτίστηκαν. Για την κληρονομική διαδοχή προβλέπεται ότι εφαρμόζονται οι σχετικοί κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Ως προς τα λοιπά αποτελέσματα των αλλοδαπών συμφώνων συμβίωσης προβλέπεται ότι αυτά αναπτύσσονται μεν στην ελληνική έννομη τάξη, αλλά δεν υπερβαίνουν τα αποτελέσματα του παρόντος νομοσχεδίου.

Με το άρθρο 14 τροποποιούνται τέσσερα άρθρα του Αστικού Κώδικα, ώστε το περιεχόμενό τους να εναρμονίζεται με τις προτεινόμενες στο παρόν Σχέδιο Νόμου διατάξεις για το σύμφωνο συμβίωσης.

Συγκεκριμένα, στο άρθρο 1354 ΑΚ προστίθεται ως κάλυμα γάμου και η ύπαρξη συμφώνου συμβίωσης μεταξύ του ενός συζύγου και τρίτου, εφόσον το σύμφωνο λειτουργεί, δηλαδή δεν έχει ακόμη λυθεί ή ακυρωθεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση. Η προσθήκη αυτή είναι απαραίτητη, εφόσον κατά το Νομοσχέδιο ο μεταγενέστερος γάμος του ενός μέρους του συμφώνου με τρίτον δεν αποτελεί λόγο αυτοδίκαιης λύσης του συμφώνου.

Στο άρθρο 1462 ΑΚ προστίθεται διάταξη όπου ορίζεται ρητά ότι αγχιστεία δημιουργείται και από το σύμφωνο συμβίωσης. Κρίθηκε σκόπιμο να λυθεί νομοθετικά το ζήτημα της δημιουργίας αγχιστείας μέσω του συμφώνου και να μην αφήνεται στην ερμηνεία, όπως συνέβαινε υπό το καθεστώς του ν. 3719/2008, όπου το ζήτημα, ως ερμηνευτικό πρόβλημα, ήταν εριζώμενο.

Στο άρθρο 1463 ΑΚ, στους ιδρυτικούς λόγους της συγγένειας με τον πατέρα και τους συγγενείς του προστίθεται και το σύμφωνο συμβίωσης.

Τέλος, και πάλι για το λόγο της εντονότερης προσέγγισης, κατά το παρόν Νομοσχέδιο, του συμφώνου προς το γάμο, το άρθρο 1576 ΑΚ τροποποιείται, έτσι ώστε λόγο αυτοδίκαιης λύσης της υιοθεσίας να αποτελεί πλέον όχι μόνο η τέλεση γάμου, αλλά και η σύναψη συμφώνου συμβίωσης μεταξύ του θετού γονέα και του θετού τέκνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας

Α. Γενικές παρατηρήσεις

Στην τελευταία πενταετία φαινόμενα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας έγιναν ιδιαίτερα αισθητά. Η διάχυση ξενοφοβικών και ρατσιστικών ιδεών είχε μάλιστα συχνά βίαιη τροπή, όπως έχει καταγραφεί από διεθνή και εθνικά όργανα. Ομοίως υπήρξε και η διάδοση της ρατσιστικής ρητορείας.

Η ανάπτυξη των φαινομένων του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας τραυματίζει σοβαρά τον κορμό της κοινωνίας, η δε αντιμετώπισή τους δε μπορεί να περιοριστεί μόνο σε μέτρα ποινικής καταστολής. Η πολιτεία καλείται να αναλάβει σαφείς πρωτοβουλίες για την πρόληψή τους, πρωτοβουλίες που θα εκτείνονται σε μεγάλο εύρος της δημόσιας διοίκησης. Είναι λοιπόν αναγκαίος ο συντονισμός αρμόδιων φορέων και υπηρεσιών.

Ειδικότερα, σε ό, τι αφορά στην αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας, σύμφωνα και με τις συστάσεις διεθνών οργανισμών, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), προϋπόθεση για την ανάπτυξη των όποιων δράσεων αποτελεί η αξιόπιστη καταγραφή του φαινομένου, γεγονός που προαπαιτεί τον συντονισμό των ενεργειών των συναρμόδιων υπουργείων και φορέων. Υπό το πρίσμα αυτό, ήδη, από το Μάρτιο του 2015 συστάθηκε και λειτουργεί υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ομάδα Εργασίας, στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι της Αστυνομίας (αρμόδια τμήματα δίωξης ρατσιστικής βίας), του Δικτύου Καταγραφής Ρατσιστικής Βίας, της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου καθώς και η Ειδική Εισαγγελέας για τη Ρατσιστική Βία. Στο πλαίσιο των εργασιών της ομάδας ήδη επισημάνθηκε η δυσκολία των δικωτικών αρχών να προσεγγίσουν τις κοινωνικές ομάδες που στοχοποιούνται, ενώ προέκυψε ως ευρύτερη ανάγκη η χάραξη στρατηγικής και ο συντονισμός όλων των πρωτοβουλιών κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, που αναλαμβάνουν τα όργανα της Πολιτείας.

Β. Οι επιμέρους ρυθμίσεις

Με το άρθρο 15 του Σχεδίου Νόμου συνιστάται το «Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας» ως συμβουλευτικό-γνωμοδοτικό όργανο για τη διευκόλυνση της διαβούλευσης και της συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων και υπηρεσιών επί θεμάτων πρόληψης και καταπολέμησης του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

Με το άρθρο 16 ορίζεται η σύνθεση του ανωτέρω συμβουλίου ως κάτωθι από: α. Τον Γενικό Γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως Πρόεδρο, β. έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, γ. έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης με

αρμοδιότητα σε θέματα Προστασίας του Πολίτη, δ. έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης με αρμοδιότητα σε θέματα Μεταναστευτικής Πολιτικής, ε. έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, στ. έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εξωτερικών, ζ. έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η. έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, θ. έναν εκπρόσωπο της Ελληνικής Αστυνομίας, ι. έναν εκπρόσωπο της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας, ια. έναν εκπρόσωπο του Συμβουλίου Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων, ιβ. έναν εκπρόσωπο του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, ιγ. έναν εκπρόσωπο της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ιδ. έναν εκπρόσωπο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ιε. δύο εκπροσώπους του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, ιστ. έναν εκπρόσωπο της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία, και ιζ. έναν εκπρόσωπο της ΕΣΗΕΑ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη προσκαλείται και συμμετέχει στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου ως φορέας πρόωξης της αρχής της ίσης μεταχείρισης βάσει του νόμου 3304/2005 καταθέτοντας στοιχεία και παρατηρήσεις για τα υπό διαβούλευση θέματα. Προβλέπεται επίσης ότι ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί οποτεδήποτε, με αμετάκλητη δήλωσή του προς τον Πρόεδρο του Συμβουλίου, να καταστεί εφεξής πλήρες μέλος αυτού με δικαίωμα ψήφου.

Με το άρθρο 17 προσδιορίζονται οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου α) για την εναρμόνιση με διεθνείς και ευρωπαϊκούς κανόνες και με πρακτικές, και β) για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών σε όλο το φάσμα της Διοίκησης με σκοπό την αποτελεσματικότερη προστασία ατόμων και ομάδων που στοχοποιούνται λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, κοινωνικής προέλευσης, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου ή αναπηρίας.

Ειδικότερα, για την συντεταγμένη αντιμετώπιση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας από την Πολιτεία προβλέπεται η εκπόνηση εθνικού σχεδίου δράσης με σαφείς ποιοτικούς και ποσοτικούς δείκτες, το οποίο θα αναπτύσσεται στα ακόλουθα στάδια: α) ιεράρχηση προτεραιοτήτων και κοστολόγηση, β) παρακολούθηση και επικαιροποίηση, και γ) αξιολόγηση. Τέλος, προβλέπεται και η δημοσιοποίηση του ετήσιου απολογισμού δράσης του Συμβουλίου με την υποβολή του έως το τέλος Ιανουαρίου κάθε έτους στον Πρόεδρο της Βουλής.

Με το άρθρο 18 προβλέπεται η υποστήριξη, επιστημονική, διοικητική και γραμματειακή, του Συμβουλίου από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, προβλέπεται ο τρόπος λειτουργίας του, ενώ ορίζεται ότι κατά τα λοιπά, όπου δηλαδή δεν υφίσταται ειδικότερη ρύθμιση, η λειτουργία του διέπεται από τις διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.

Με το άρθρο 19 προβλέπεται η δυνατότητα επέκτασης της διαβούλευσης επί συγκεκριμένων ζητημάτων στο πλαίσιο των συνεδριάσεων του Συμβουλίου και με ΜΚΟ και άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, εφόσον αυτό θεωρείται αναγκαίο κατά την κρίση του Συμβουλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΟΙΝΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ

(Άρθρο 20 ΣχΝ) Με την προσθήκη νέας παραγράφου (υπ' αριθ. 4) στο άρθρο 56 του Ποινικού Κώδικα παρέχεται η δυνατότητα στην κρατούμενη μητέρα ανήλικου τέκνου, μέχρι πέντε ετών, να παραμείνει κοντά του, κατά τα κρίσιμα πρώτα χρόνια της ζωής του, εκτίοντας την ποινή της ή μέρος της με τη μορφή του κατ' οίκον περιορισμού. Προϋποθέσεις για την παροχή της δυνατότητας αυτής είναι από τη μία το όχι μεγάλης βαρύτητας αδίκημα (επιβολή ποινής φυλάκισης) και από την άλλη η μη ύπαρξη ανάγκης να εκτιθεί η ποινή στο κατάστημα κράτησης, προκειμένου να αποτραπεί η γυναίκα κρατούμενη από την τέλεση αντίστοιχης βαρύτητας εγκλημάτων στο μέλλον. Επίσης, αναγνωρίζεται η ίδια δυνατότητα και στην μητέρα κρατούμενη που η ποινή της είναι κάθειρξη ως δέκα έτη, εφόσον το τέκνο της αδυνατεί να αυτοεξυπηρετηθεί λόγω υποκείμενης νόσου ή αναπηρίας. Με την παροχή της δυνατότητας αυτής, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του βέλτιστου συμφέροντος του ανηλίκου, ενισχύεται η εναρμόνιση της σχετικής νομοθεσίας μας τόσο με τη διάταξη του άρθρου 21 του Συντάγματος 1975/1986/2001, που ορίζει ότι η προστασία της οικογένειας, της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας τελούν υπό την προστασία του κράτους όσο και με σχετικά κείμενα του Συμβουλίου της Ευρώπης, που συνιστούν την επιβολή ποινών εκτελούμενων στην κοινότητα, όταν πρόκειται για μητέρες κρατούμενες, κατά τρόπον ώστε αυτές να παραμένουν δίπλα στα παιδιά τους, ειδικά όταν η βαρύτητα του αδικήματός τους, σε συνάρτηση με το συμφέρον του ανηλίκου, το επιτρέπει.

Η διάταξη του άρθρου 21 του παρόντος Σχεδίου Νόμου διαμορφώνεται κατάλληλα, ώστε να μην υπάγονται σε αυτήν αποκλειστικά δράστες που ενεργούν με κίνητρο το μίσος, αλλά και όταν με οποιοδήποτε άλλο κίνητρο επιλέγουν το θύμα εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, είτε επειδή το θεωρούν κοινωνικά ευάλωτο, είτε επειδή από προκατάληψη θεωρούν ότι φέρει κάποιες ιδιαίτερες κοινωνικές ιδιότητες. Η νομοτεχνική διατύπωση του εγκλήματος με ρατσιστικά χαρακτηριστικά έφερε ως κεντρικό ειδοποιό στοιχείο την διαθετική έννοια του

«μίσους», έννοια που παρέπεμπε στην εσωτερική- ψυχική κατάσταση του θύματος και ως εκ τούτου δεν ήταν εμπειρικά αισθητή. Το γεγονός αυτό δημιουργούσε αποδεικτικές δυσχέρειες και προφανώς συνέβαλλε στην σπανιότητα εφαρμογής. Με την παρούσα διάταξη επιχειρείται μια νομοτεχνική διατύπωση που εστιάζει στο αντικειμενικό και αντιληπτό γεγονός της επιλογής-στοχοποίησης του θύματος εξαιτίας των ειδικότερων χαρακτηριστικών του, όπως αυτά απαριθμούνται περιοριστικά στη διάταξη, είτε τα φέρει πράγματι το θύμα, είτε νομίζει ο δράστης ότι τα φέρει.

Η ρύθμιση του άρθρου 22 αφορά την κατάργηση της περίπτωσης θ' της παραγράφου 3 του άρθρου 100 του Π.Κ. Η επιλογή αυτή στηρίζεται στην κρίση ότι η αναστολή υπό επιτήρηση σε ποινές μεγαλύτερες από 3 έτη δεν επιτρέπεται να μπορεί να εξαρτάται από όρους, όπως η προηγούμενη καταβολή ποσών που εκ πλαγίου θα προσέδιδαν σε αυτή δυσμενή αποτελέσματα ανάλογα με τη μετατροπή της ποινής ή θα την εμφάνιζαν να έχει τη βαρύτητα χρηματικής ποινής.

Με το άρθρο 23 του ΣχΝ επιχειρείται η ρύθμιση των ειδικών περιπτώσεων κατά τις οποίες η υφ' όρον απόλυση κατ' άρθρο 110^Α Π.Κ. δεν στηρίζεται σε μόνιμη αναπηρία, αλλά σε προσωρινή. Διαμορφώνεται για το σκοπό αυτό ένα ειδικότερο διαδικαστικό πλαίσιο, με το οποίο: α) αφενός εξυπηρετούνται οι ανάγκες και τα δικαιώματα του κρατουμένου, ιδίως ως προς τα στοιχεία της θεώρησης του χρόνου που μεσολαβεί από την απόλυση υφ' όρον ως πραγματικού χρόνου έκτισης της ποινής και ως προς τη λήξη της διαδικασίας επανεξετάσεων της αναπηρίας και διακρίβωσης των σχετικών προϋποθέσεων με την περάτωση του χρονικού διαστήματος του άρθρου 109 Π.Κ. και, παραλλήλως, β) τίθενται όροι διασφάλισης ότι η δικαστική κρίση θα μπορεί να παρακολουθεί την πορεία της υγείας του αιτούντος και υφ' όρον απολυθέντος (μέσα από τις επανεξετάσεις του) και να διατηρείται σε συνεχή αντιστοιχία με αυτή· στοιχείο που αναβαθμίζει νομοθετικά το ρόλο του δικαστή σε αυτές τις περιπτώσεις.

Με το άρθρο 24του ΣχΝ καταργείται η παράγραφος 3^α του άρθρου 124 του Ποινικού Κώδικα. Η κλιμάκωση της αυστηρότητας στην αντιμετώπιση του ανηλίκου ενόψει της ανυπακοής του που εκδηλωνόταν με την επανειλημμένη διαφυγή του από το Ίδρυμα Αγωγής δεν ήταν συμβατή με την αρχή nullumcrimennullapoenasinelege(ά. 7 παρ. 1 Συντ.) και την αρχή της αναλογικότητας

(ά. 25 παρ. 1 δ'Συντ). Κι αυτό γιατί μια πειθαρχικού χαρακτήρα παράβαση, που από μόνη της δεν συνιστούσε έγκλημα, επαρκούσε για να ερευνηθεί η ανάγκη ποινικού σωφρονισμού του ανηλίκου. Περαιτέρω, η ίδια η χρήση του όρου «επανειλημμένη διαφυγή» επέτρεπε συμπεριφορές με πολύ διαφορετικό απαξιολογικό περιεχόμενο (λ.χ. ως προς τον αριθμό των επαναλήψεων, τη χρονική έκταση και τους λόγους της διαφυγής) να συνδέονται με τις ίδιες έννομες συνέπειες. Άλλωστε, η περίπτωση β) της καταργηθείσας διάταξης, ερχόταν σε αντίθεση με την αρχή της ενοχής (ά. 2 παρ. 1 Συντ., ά. 14 παρ. 1 Π.Κ.). Ειδικότερα, η νέα πράξη που τελούνταν από τον ανήλικο, ενώ η ίδια δεν μπορούσε να επισύρει κατ' άρθρο 127 παρ. 1 Π.Κ. ποινικό σωφρονισμό, έδινε τη δυνατότητα στο δικαστήριο να επιβάλλει τη σχετική ποινική κύρωση ως προς την προγενέστερη πράξη, υπό τη μορφή της αντικατάστασης του αναμορφωτικού μέτρου του άρθρου 122 παρ. 1 περ. ιβ' Π.Κ. που είχε επιβληθεί. Έτσι, όμως, η νεότερη συμπεριφορά του ανηλίκου δράστη επιβάρυνε αναδρομικά την ποινική αντιμετώπισή του για προηγούμενες συμπεριφορές του.

Με την προτεινόμενη ρύθμιση του άρθρου 25 του ΣχΝ η επιβολή του ιδρυματικού αναμορφωτικού μέτρου της τοποθέτησης σε Ίδρυμα Αγωγής, κατ' άρθρο 122 παρ. 1 περ. ιβ' Π.Κ., περιορίζεται μόνο στις περιπτώσεις των πράξεων που αν τις τελούσε ενήλικος θα ήταν κακουργήματα. Η επιλογή αυτή συνάδει αφενός με την αρχή της χρήσης του ποινικού δικαίου ως *ultimumrefugium* και αφετέρου με τις κατευθύνσεις και επιταγές που απορρέουν από το άρθρο 37 περ. β) ν. 2101/1992, με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Σύμφωνα με τη ρύθμιση του άρθρου 26, υπό την επιφύλαξη ότι θα κριθεί αυτό αναγκαίο, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει την ποινή του περιορισμού σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων σε ανήλικο μεγαλύτερο από 15 έτη που, έχοντας τελήσει αξιόποινη πράξη, τοποθετήθηκε σε ίδρυμα αγωγής και μετά την εισαγωγή του σε αυτό τελεί νέο έγκλημα που αν το τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα. Με τον τρόπο αυτόν αντικαθίσταται το σχήμα που προβλεπόταν από το καταργηθέν άρθρο 126 παρ. 3^α Π.Κ., όπου η απλή επανειλημμένη διαφυγή από το ίδρυμα αγωγής μπορούσε να επιτείνει την ποινική αντιμετώπιση του ανηλίκου και η τέλεση νέου κακουργήματος οδηγούσε σε αντικατάσταση του επιβληθέντος αναμορφωτικού μέτρου της τοποθέτησης σε ίδρυμα αγωγής με ποινικό σωφρονισμό, δημιουργώντας προβλήματα τήρησης της αρχής της ενοχής (βλ. παραπάνω αιτιολογική έκθεση υπό

άρθρο 24επ.ΣχΝ). Με τη νέα ρύθμιση επιδιώκεται, άλλωστε, η καλύτερη διαφύλαξη της υποχρέωσης της πολιτείας να επιβάλλει ποινή σε ανήλικο μόνο ως έσχατο μέτρο (ά. 37 παρ. β) ν. 2101/1992), δηλαδή αφού έχει προηγηθεί τοποθέτηση σε ίδρυμα αγωγής για αυξημένης βαρύτητας πράξη και παρόλα αυτά εκδηλώνεται επανάληψη εγκληματικότητας αυξημένης βαρύτητας.

Με τη διάταξη του άρθρου 27 ΣχΝεπιχειρείται η διαβάθμιση των ποινών που επιφυλάσσει το άρθρο 292 του Ποινικού Κώδικα, με κριτήριο την ένταση της παρεμπόδισης λειτουργίας κοινόχρηστης εγκατάστασης. Ειδικότερα, στην πρώτη παράγραφο προβλέπεται ποινή φυλάκισης έως ενός έτους για τη βασική μορφή τέλεσης του εγκλήματος, ενώ ταυτόχρονα τυποποιούνται, διακεκριμένα και προνομιούχα μορφή του εγκλήματος, στις παραγράφους 2 και 3 αντίστοιχα. Παράλληλα αποποινικοποιείται η τέλεση του εγκλήματος από αμέλεια. Τέλος, στο πεδίο προστασίας της διάταξης εντάσσονται ρητά και οι αυτοκινητόδρομοι.

Με το άρθρο 28 δίνεται η δυνατότητα στο δικαστήριο να αφήσει την ποινή στην περίπτωση που διαπιστώσει ότι τα στοιχεία του εγκλήματος το εμφανίζουν ως ελάχιστης απαξίας, ιδίως ενόψει των σκοπών της ποινής και μιας τελικής εκτίμησης επιείκειας η οποία συνδέεται με την επιδίωξη υπεράσπισης από το δράστη ενός ευρύτερου κοινωνικού συμφέροντος (ιδίως συνταγματικής περιοχής).

Η έννομη τάξη της χώρας μας τιμωρεί ήδη τη διακριτική μεταχείριση κατά τη συναλλακτική διάθεση υπηρεσιών και αγαθών με τις διατάξεις του Ν. 3304/2005. Με τη διάταξη του άρθρου 29ΣχΝ, επεκτείνεται η ποινική προστασία του ατόμου απέναντι σε φαινόμενα καταφρονητικής του μεταχείρισης μέσω του αποκλεισμού του από παροχές αγαθών και υπηρεσιών, λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου. Η επέκταση της ποινικής προστασίας στο πεδίο της εθελοντικής- ανθρωπιστικής προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών κρίνεται αναγκαία, διότι σε αυτές τις περιπτώσεις, ο καταφρονητικού χαρακτήρα αποκλεισμός δεν απομειώνει απλώς την κοινωνική παράσταση του θύματος αλλά υποδηλώνει την άρνηση της ίδιας της ανθρωπίνης του ιδιότητας, ταπεινώνοντας έτσι το θύμα αλλά και προπαγανδίζοντας στο κοινωνικό σύνολο την αντίληψη ότι υπάρχουν ζώες απογυμνωμένες από την ιδιότητα του προσώπου, ζώες δηλαδή ανάξιες για τροφή ή για θεραπεία. Τη διάταξη αφορά μόνο ο αποκλεισμός

από παροχές υπηρεσιών και αγαθών, ο οποίος εμφανίζεται αντικειμενικά ως έμπρακτη καταφρόνηση του θύματος. Το στοιχείο της καταφρόνησης, συνεπώς, δεν αρκεί να ενυπάρχει ως ενδιάθετη κατάσταση, στις υποκειμενικές προθέσεις και τα κίνητρα του δράστη, αλλά πρέπει να χαρακτηρίζει το αντικειμενικό νόημα της πράξης του αποκλεισμού. Να συνάγεται δηλαδή από τις περιστάσεις και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης η έμπρακτη ταπείνωση του θύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η υπαγωγή, με το άρθρο 30ΣχΝ, και των αναφερόμενων στο άρθρο 225 § 1 περ. α και 2 εδ. α ΠΚ πράξεων στην προβλεπόμενη στο άρθρο 59 § 2 ΚΠΔ διαδικασία κατά την περίπτωση που ασκήθηκε ποινική δίωξη για το γεγονός για το οποίο δόθηκε η χωρίς όρκο κατάθεση ή έγινε η ψευδής αναφορά στην αρχή είναι επιβεβλημένη για τους ίδιους λόγους που οδήγησαν στη θέσπισή της για τα αδικήματα της ψευδορκίας και της ψευδούς καταμήνυσης, ιδίως για τον περιορισμό των υποθέσεων που εκκρεμούν προς εκδίκαση όταν εξαρτώνται άμεσα από άλλη πράξη. Συγκεκριμένα, θα εξαλείψει το φαινόμενο να αναστέλλεται υποχρεωτικά με πράξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών η ποινική διαδικασία για τις πράξεις της ψευδούς καταμήνυσης και της ψευδορκίας μάρτυρα και, για την ίδια δικογραφία, να πρέπει να ερευνηθεί εάν υφίστανται επαρκείς ενδείξεις για την άσκηση ή μη ποινικής δίωξης για την πράξη της ψευδούς χωρίς όρκο κατάθεσης που έχει δοθεί από τον εγκαλούντα, ο οποίος έχει δηλώσει παράσταση πολιτικής αγωγής και για το λόγο αυτό εξετάζεται χωρίς όρκο. Καλύπτει τις περιπτώσεις της χωρίς όρκο κατάθεσης μάρτυρα, κατά τους ορισμούς του άρθρου 221 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αλλά και της αναφοράς σε κάθε άλλη αρχή. Για την ταυτότητα του νομικού λόγου, υπάγεται στη διαδικασία που προβλέπεται από το άρθρο 59 § 2 ΚΠΔ και το άρθρο 364 ΠΚ, δεδομένου ότι ήδη υπάγονται σε αυτή τα αδικήματα της απλής και συκοφαντικής δυσφήμισης φυσικού προσώπου (άρθρα 362, 363 ΠΚ) και όχι εκείνο της δυσφήμισης (απλής ή συκοφαντικής) ανώνυμης εταιρείας.

Η τροποποίηση του άρθρου 113 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, με το άρθρο 31 του ΣχΝ, είναι μερική και κρίνεται αναγκαία προκειμένου να εναρμονιστούν οι δικονομικές διατάξεις του δικαίου των ανηλίκων με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου των ανηλίκων, όπως διαμορφώθηκαν με πρόσφατες τροποποιήσεις και με την παρούσα. Ειδικότερα, καθορίζεται ότι η εκδίκαση των αξιόποινων πράξεων που τελούνται από ανηλίκους ανήκει στο μονομελές δικαστήριο ανηλίκων, εκτός από τις πράξεις που αν τελούνταν από ενήλικα, θα απειλούνταν με ισόβια κάθειρξη, καθώς και τις πράξεις του άρθρου 336 του Ποινικού Κώδικα εφόσον τελούνται σε βάρος προσώπου νεότερου από δεκαπέντε (15) ετών, που δικάζονται από το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων. Τέλος, καθορίζεται ότι, ανεξάρτητα από το αν ο δράστης έχει συμπληρώσει τα 15 έτη της ηλικίας του, όπως προβλεπόταν από την προϊσχύουσα διάταξη που καθόριζε την αρμοδιότητα του Μονομελούς δικαστηρίου ανηλίκων, τα αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα που προβλέπονται από τον Ποινικό Κώδικα επιβάλλονται είτε από το Μονομελές είτε από το Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων που εκδικάζουν τη σχετική πράξη.

Με την προτεινόμενη ρύθμιση του άρθρου 32ΣχΝ παρέχεται ρητά η δυνατότητα στον αρμόδιο εισαγγελέα, αφού ενημερωθεί έστω και τηλεφωνικά από τους ανακριτικούς υπαλλήλους, να κρίνει ότι δεν είναι αναγκαία η προσαγωγή του επ' αυτοφώρω συλλαμβανόμενου για πλημμέλημα δράστη ενώπιόν του και να αποφασίσει αυτός να αφεθεί ελεύθερος και να μην κρατηθεί. Η δυνατότητα αυτή αναγνωρίζεται στον εισαγγελέα με την πρόβλεψη του άρθρου 417 ΚΠΔ («εκτός αν ο Εισαγγελέας κρίνει ότι συντρέχουν λόγοι να μην εφαρμοστεί αυτή η διαδικασία»), ρύθμιση με την οποία καταλείπεται στην κρίση του η εφαρμογή ή μη της επί των επ' αυτοφώρω καταλαμβανόμενων πλημμελημάτων συνοπτικής διαδικασίας. Η διάταξη του άρθρου 279 ΚΠΔ εξειδικεύει τη διατυπωμένη στο άρθρο 6 του Συντάγματος βούληση του συνταγματικού νομοθέτη για κατοχύρωση της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου. Κυρίαρχο πεδίο ρύθμισης της εν λόγω διάταξης του ΚΠΔ αποτελεί συνεπώς η τήρηση των προθεσμιών για την προσαγωγή του κατηγορουμένου. Γι' αυτό άλλωστε προστίθεται η υποχρέωση των προανακριτικών υπαλλήλων να ενημερώσουν τον εισαγγελέα εντός διαστήματος 12 ωρών, ώστε να μην προκύψουν περιπτώσεις καταστρατηγήσεων της διάταξης, από ενδεχόμενη καθυστέρηση χρήσης

της εν λόγω δυνατότητας που παρέχεται με αυτή, οπότε και θα εξανεμιζόταν το νόημα της εν λόγω ρύθμισης.

Με τη ρύθμιση του άρθρου 33ΣχΝ προστίθενται στο άρθρο 340 παρ. 1 του Κ.Π.Δ. προβλέψεις διευκόλυνσης του διορισμού συνηγόρων από το δικαστήριο σε όσους κατηγορούμενους δεν έχουν με επιλογή από τους οικείους πίνακες που συντάσσουν οι δικηγορικοί σύλλογοι, καθώς και ενδυνάμωσης της υπερασπιστικής προσπάθειας, αφού υποχρεωτικά η εκδίκαση της σχετικής υπόθεσης θα γίνεται, με σκοπό την προετοιμασία σχετικά, μετά από διακοπή έως και 30 ημέρες. Άλλωστε, αναμένεται με τη διαδικασία διορισμού συνηγόρου κατά τα ανωτέρω ήδη από την αρχή της συνεδρίασης –ακόμη και αν αυτό για διάφορους λόγους μπορεί να είναι μερικά δυνατό- να εξοικονομείται χρόνος και να προσδιορίζεται έγκαιρα ποιες υποθέσεις θα εκδικαστούν μετά τη διακοπή και ποιες πριν, ώστε να μην ταλαιπωρούνται οι παράγοντες της δίκης και οι πολίτες που σχετίζονται με αυτή.

Με το άρθρο 34 του ΣχΝ η διάταξη του άρθρου 478 ΚΠΔ προσαρμόζεται στην αλλαγή της ρύθμισης του άρθρου 127 παρ. 1 του Π.Κ., ώστε το δικαίωμα άσκησης έφεσης κατά βουλεύματος να επεκταθεί και στη νέα περίπτωση επιβολής περιορισμού σε Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων.

Με την νομοθετική παρέμβαση του άρθρου 35 επεκτείνεται η δυνατότητα του δικαστηρίου να κρίνει ότι η έφεση έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα και στις περιπτώσεις που επιβάλλεται περιορισμός σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων. Μεταξύ των άλλων κριτηρίων του άρθρου 8 που θα πρέπει να εκτιμώνται σχετικά προστίθεται ως ξεχωριστό κριτήριο η πρωταρχικότητα του σεβασμού του συμφέροντος του ανηλίκου, κατ' άρθρο 3 παρ. 1 ν. 2101/1992, σύμφωνα με το οποίο: *«Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τανομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού»*. Με τη χρήση του όρου αυτού επιδιώκεται, άλλωστε, η σχετική κρίση να προσδένεται σε αξιολογήσεις υπέρ του ανηλίκου που εξάγονται από το λοιπό κανονιστικό πλαίσιο προστασίας του, ιδίως σε αναφορά προς την αποτελεσματική εξυπηρέτηση των στοχεύσεων που επιδιώκονται με τις ρυθμίσεις των άρθρων 37 περ. β) και δ) και 40 παρ. 2 περ. β) ι) και ν) του ίδιου ως άνω νόμου.

Άλλωστε, με το άρθρο 36 καταργείται η πρόβλεψη για την καταστροφή ποινικών μητρώων ανηλίκων στους οποίους έχει επιβληθεί περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης ανηλίκων με τη συμπλήρωση των 18 ετών της ηλικίας τους, για να μη δημιουργείται σύγχυση με τη ρύθμιση του ίδιου άρθρου περ. (ε) που καλύπτει επίσης το σχετικό ζήτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Τροποποίηση διατάξεων περί αστικής ευθύνης του τύπου

Με το άρθρο 37 του Σχεδίου Νόμου εισάγονται ρυθμίσεις, οι οποίες επιχειρούν να συγκεράσουν την ελευθερία της έκφρασης και του τύπου με την προστασία της τιμής των πολιτών. Συγκεκριμένα, ενώ αφήνουν πλήρως αλώβητο τον τύπο από οποιονδήποτε προληπτικό ή λογοκριτικό έλεγχο, προβλέπουν διαδικασία διόρθωσης ή απλής αποζημίωσης σε περίπτωση δυσφημιστικών δημοσιευμάτων. Η διαδικασία αυτή, που έχει χαρακτηριστικά συμβιβασμού και συνεννόησης των πολιτών και υπακούει στην αρχή της αναλογικότητας, αναμένεται να ανακουφίσει τη δικαιοσύνη από ένα περιττό φορτίο υποθέσεων.

Α) Με την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου του Σχ.Ν. αντικαθίσταται η παράγραφος 2 του άρθρου μόνου του Ν. 1178/1981. Καταργείται έτσι η ελάχιστη προβλεπόμενη υποχρεωτική χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης εκ μέρους του ιδιοκτήτη του εντύπου έναντι αδικηθέντος που είχε θιγεί στην τιμή και την υπόληψή του, εξαιτίας ορισμένου δημοσιεύματος. Το ακριβές ύψος αυτής επαφίεται πιάστην κρίση του δικαστηρίου, που κατά την αρχή της αναλογικότητας (ά. 25 παρ. 1 δ' Συντ.), λαμβάνει υπόψη του ενδεικτικά αναφερόμενα στο νόμο στοιχεία κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης. Ήδη, η νομολογία έκρινε ότι η προϊσχύουσα ρύθμιση αντέβαινε στην αρχή της αναλογικότητας, ιδίως επειδή δεν συσχετιζόταν η χρηματική ικανοποίηση με το είδος και τη βαρύτητα ορισμένης προσβολής (6/2011 ΟΛΑΠ, 65/2013 ΑΠ, 531/2014 ΑΠ). Επίσης, στην υπόθεση Λιοναράκης κατά Ελλάδας (αρ. προσφυγής 1131/2005 ΕΔΔΑ) θεωρήθηκε ότι η χρηματική ικανοποίηση για δυσφήμιση θα πρέπει να βρίσκεται σε λογική σχέση με την προκληθείσα στην υπόληψη του ατόμου βλάβη και να λαμβάνεται υπόψη η προσωπική κατάσταση του ενδιαφερόμενου και τα εισοδήματά του («η εφαρμογή από τις εγχώριες δικαστικές αρχές «ενός κατώτατου ορίου αποζημίωσης» [...] αφαίρεσε τη δυνατότητα από τον

αιτούντα να αποδείξει ότι η βλάβη που υπέστη ο Φ.Κ. ήταν ενδεχομένως κατώτερη από αυτό το ποσό» [...] «οι εθνικές δικαστικές αρχές δεν προσκόμισαν λόγους σχετικούς και επαρκείς για να αιτιολογήσουν την καταδίκη του αιτούντα να καταβάλει αποζημίωση στον Φ.Κ. και αυτή δεν ανταποκρινόταν σε «επιτακτική κοινωνική ανάγκη»).

Β) Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η κατάργηση του τέταρτου και πέμπτου εδαφίου της παραγράφου 10 του άρθρου 4 του νόμου 2328/1995 (Α' 159) με την παράγραφο 4 του άρθρου 37 του Σχ.Ν., ενόψει ότι στην έννοια των δημοσιευμάτων περιλαμβάνονται και οι τηλεοπτικές και οι ραδιοφωνικές εκπομπές (εδάφια α' και β' του άρθρου 4 παράγραφος 10 του ν. 2328/1995).

Γ) Με το άρθρο 37 παρ.2 του Σχ. Ν. ρυθμίζεται ειδικότερα η διαδικασία εξωδικαστικής επανόρθωσης προσβολών μέσω του τύπου. Σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 5 Συντ«καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει, επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης και διασφαλίζεται η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης». Σκοπός της εισαγόμενης με το άρθρο 37 παρ. 2 του Σχ.Ν. ρύθμισης είναι να στηριχθεί η αποτελεσματική εφαρμογή των δικαιωμάτων που απορρέουν από τον ως άνω συνταγματικό κανόνα όσον αφορά τις περιπτώσεις προσβολών μέσω του τύπου από τις οποίες γεννώνται αξιώσεις χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, με τη σύνδεσή τους με τη διαδικασία εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς. Αν μετά την άσκηση του δικαιώματος επανόρθωσης –ως ειδική έκφανση του δικαιώματος απάντησης- ακολουθήσει η αποκατάσταση της βλάβης του αγαθού, τότε δεν διατηρείται η κατ' άρθρο 932 ΑΚ αξίωση· έννομη συνέπεια που αναμένεται να λειτουργεί ως ισχυρό κίνητρο για τη γρήγορη και πλήρη αποκατάσταση του θιγόμενου από την άλλη πλευρά. Συνυπολογίζονται, όμως, περιπτώσεις που η κατά το νόμο αποκατάσταση μπορεί να επακολουθεί γεγονότος μείζονος σημασίας προς το οποίο συνδεόταν η προσβολή του θιγόμενου και συνεπώς θα μπορούσαν να ευνοούνται καταστρατηγήσεις του νόμου. Τότε, η τυχόν αποκατάσταση θεωρείται μη πλήρης και διατηρείται η αξίωση ανάλογης χρηματικής ικανοποίησης για ηθική βλάβη. Περαιτέρω, με τη σύντομη προθεσμία για την πράξη επανόρθωσης (το

αργότερο 10 ημερολογιακές ημέρες από την επίδοση του εξωδίκου ή σε κάθε περίπτωση ο απόλυτα αναγκαίος χρόνος για τη δημοσίευση σε αμέσως επόμενο τεύχος από εκείνο όπου το επιλήψιμο δημοσίευμα), αλλά και για την άσκηση της αγωγής (6 μήνες), σκοπείται η γρήγορη αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης και η ταχεία διεκπεραίωση εκδίκασης της διαφοράς (βλ. και ά. 14 παρ. 7 Συντ).

Δ) Με την παράγραφο 3 του άρθρου 37 του Σχ.Ν., τηρουμένων των λοιπών όρων που τίθενται από τις ρητά αναφερόμενες διατάξεις (94επ. ΠΚ, 128, 129 ΚΠΔ και 246 ΚΠολΔ.), θεωρούνται συναφείς και συνεκδικάζονται υποχρεωτικά περισσότερες εκκρεμείς υποθέσεις για περισσότερους χαρακτηρισμούς που πηγάζουν από το ίδιο δημοσίευμα, άρθρο, βιβλίο ή άλλο κείμενο, ή από αρθρογραφία ή από σειρά εκπομπών με το ίδιο θέμα, ώστε να αποφευχθεί η πιθανότητα έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων και να αντιμετωπιστεί η ταλαιπωρία των μερών και η επιβάρυνση των δικαστηρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ρυθμίσεις σχετικά με το σωφρονιστικό σύστημα και τα καταστήματα κράτησης

Με την προτεινόμενη διάταξη (άρθρο 38ΣχΝ) δίνεται η δυνατότητα διάθεσης σε καταστήματα κράτησης προϊόντων που δημεύονται ως αντικείμενα λαθρεμπορίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα(Ν. 2960/2001, όπως ισχύει), για τις ανάγκες άπορων κρατουμένων. Επισημαίνεται ότι σημαντικός αριθμός κρατουμένων δε διαθέτει τα στοιχειώδη οικονομικά μέσα, ενώ και η ιδιαίτερη στενότητα των δημοσίων οικονομικών δεν επιτρέπει την κάλυψη με επάρκεια των σχετικών αναγκών, οι δε δωρεές κοινωνικών, θρησκευτικών ή άλλων φορέων καλύπτουν μερικώς μόνο τις σχετικές ανάγκες.

Με την επόμενη διάταξη (ά. 39ΣχΝ) επέρχονται δύο βασικές τροποποιήσεις στο ισχύον Προεδρικό Διάταγμα που προβλέπει την πιλοτική εφαρμογή του μέτρου της ηλεκτρονικής επιτήρησης: α) Επεκτείνεται η δυνατότητα εφαρμογής του θεσμού της ηλεκτρονικής επιτήρησης σε πρόσθετες περιπτώσεις κρατουμένων που προβλέφθηκαν με νεότερες νομοθετικές ρυθμίσεις (άρθρο 11 του Ν. 4312/2014 και

άρθρο 6 παράγραφος 6 του Ν. 4322/2015). β) Προβλέπεται η επέκταση της δυνατότητας εφαρμογής του θεσμού της ηλεκτρονικής επιτήρησης σε κρατούμενες γυναίκες οι οποίες δεν έχουν μέχρι σήμερα περιληφθεί στην πιλοτική εφαρμογή και για τις οποίες εκτιμάται ότι μπορούν πολλαπλά να ωφεληθούν από τη δυνατότητα να παραμείνουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον ιδίως όταν υπάρχουν τέκνα που χρειάζονται τη φροντίδα τους. Επίσης, προβλέπεται η επέκταση της δυνατότητας πιλοτικής εφαρμογής του θεσμού για υποδικούς που δηλώνουν μόνιμη κατοικία την Περιφερειακή Ενότητα της Θεσσαλονίκης, πλέον της Περιφερειακής Ενότητας Αττικής που ισχύει σήμερα, έτσι ώστε να υπάρξουν προϋποθέσεις για την ευρύτερη χρήση του μέτρου.

Με την υπ. αριθμ. 27791/17.03.2010 (ΦΕΚ 96 τ. ΥΟΔΔ/ 17.03.2010) απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης συγκροτήθηκε και ανέλαβε τα καθήκοντά της Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για την αναμόρφωση των διατάξεων του Σωφρονιστικού Κώδικα, τη σύνταξη της σχετικής Αιτιολογικής Έκθεσης, καθώς και της Έκθεσης Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων. Η διάρκεια των εργασιών της Επιτροπής αυτής παρατάθηκε με την υπ. αριθμ. 116548/ 29.11.2010 (ΦΕΚ 391 τ. ΥΟΔΔ/ 3.12.2010) Απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Επειδή η επιτροπή αυτή δεν είχε συσταθεί ως Επιτροπή κατάλληλη για τη σύνταξη Κώδικα σύμφωνα με το άρθρο 76 παρ. παρ. 6 του Συντάγματος, κρίνεται απολύτως αναγκαία η σύσταση, με το άρθρο 40ΣχΝ, εκ νέου Ειδικής Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής, η οποία θα έχει την ευχέρεια, αφού επεξεργαστεί το υπάρχον ήδη συνταχθέν σχέδιο καθώς και την Αιτιολογική Έκθεση και την Έκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων, να ολοκληρώσει τη διατύπωση σχεδίου νέου Σωφρονιστικού Κώδικα και να υποβάλλει το σχέδιο αυτό για κύρωση στην Ολομέλεια της Βουλής κατά την παράγραφο 6 του άρθρου 76 του Συντάγματος. Η Επιτροπή θα είναι ολιγομελής προκειμένου να μπορέσει να ολοκληρώσει εντός σύντομου χρονικού διαστήματος τη διατύπωση του σχεδίου νέου Σωφρονιστικού Κώδικα βασισμένη στο έργο της προηγούμενης νομοπαρασκευαστικής επιτροπής.

Τα αγροτικά καταστήματα κράτησης είναι ένας επιτυχημένος θεσμός που προετοιμάζει τους κρατούμενους για την ένταξή τους στον ομαλό κοινωνικό βίο

μέσω της παραγωγικής εργασίας, της επαγγελματικής κατάρτισης και της ενίσχυσης του αισθήματος ευθύνης, του αυτοσεβασμού και της αυτοπειθαρχίας. Επιπλέον, οι κρατούμενοι εξασφαλίζουν ένα μικρό εισόδημα για τα προσωπικά τους έξοδα και συντομεύουν το χρόνο εγκλεισμού τους με τον ευεργετικό υπολογισμό ποινής λόγω εργασίας. Με την προτεινόμενη ρύθμιση (άρθρο 41ΣχΝ) επιδιώκεται η αύξηση του αριθμού των καταδίκων που έχουν τη δυνατότητα να μεταχθούν για εργασία σε αυτά και κρίνονται κατάλληλοι, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η δημόσια ασφάλεια. Συγκεκριμένα, απλοποιείται η διαδικασία επιλογής όσων καταδίκων εκτίουν ποινές φυλάκισης ή κάθειρξης μέχρι 10 έτη - οι οποίοι σήμερα έχουν, κατά κανόνα, να εκτίσουν μικρό υπόλοιπο ποινής μετά την καταδίκη τους. Παράλληλα, διατηρούνται ουσιαστικά όλες οι εγγυήσεις που προβλέπονται για τους κρατούμενους με ποινές κάθειρξης άνω των 10 ετών και ισόβιας κάθειρξης. Επιπλέον, παρέχεται η δυνατότητα της αμοιβαία επωφελούς συνεργασίας φορέων του Δημοσίου Τομέα, (όπως είναι τα καταστήματα κράτησης, δημόσια Νοσοκομεία, δημόσια ιδρύματα κλπ), οι οποίοι θα μπορούν να επωφεληθούν από την προμήθεια αγαθών με χαμηλό κόστος και καλή ποιότητα, με τις παραγωγικές μονάδες των Καταστημάτων κράτησης, των οποίων η οικονομική βιωσιμότητα εξαρτάται σημαντικά από την επωφελή διάθεση των προϊόντων τους.

Η εκπαίδευση των κρατουμένων συμβάλλει στις μείωση της υποτροπής, και προετοιμάζει την κοινωνική και επαγγελματική του επανένταξη. Παράλληλα, αποτελεί θετικό παράγοντα στη εύρυθμη λειτουργία της φυλακής και τις καλές σχέσεις ανάμεσα στο σωφρονιστικό προσωπικό και τους κρατούμενους. Με την προτεινόμενη ρύθμιση (άρθρο 42ΣχΝ) ενισχύονται οι δυνατότητες συμμετοχής κρατουμένων σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες και ειδικότερα η φοίτηση σε ΑΕΙ και ΑΤΕΙ, εκτός φυλακής. Ειδικότερα, σε περίπτωση υποδίκων ανατίθεται στο Πειθαρχικό συμβούλιο της φυλακής (υπό την προεδρία εισαγγελέα), το οποίο γνωρίζει καλύτερα τα δεδομένα, να αποφασίζει για τη χορήγηση της άδειας, χωρίς να δεσμεύεται από τη σύμφωνη γνώμη του ανακριτή.

Το άρθρο 13 του Ν. 3772/2009 προβλέπει την ένταξη των θεραπευτικών καταστημάτων στο Εθνικό Σύστημα Υγείας με σκοπό την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος και την πλήρη υλοποίηση των διατάξεων του Σωφρονιστικού Κώδικα περί παροχή ιατρικής

περίθαλψης στους κρατούμενους 'επιπέδου αναλόγου με αυτό του λοιπού πληθυσμού' (άρθρο 27 παράγραφος 1 Σωφρονιστικού Κώδικα). Η παρούσα τροποποίηση (ά. 43ΣχΝ) επεκτείνει τη νομοθετική εξουσιοδότηση έτσι ώστε να μπορεί να ενταχθεί το σύνολο του επιστημονικού προσωπικού των θεραπευτικών καταστημάτων κράτησης στο Ε.Σ.Υ. με σκοπό να επιτευχθεί η πρόταξη του θεραπευτικού έναντι του φυλακτικού χαρακτήρα των καταστημάτων αυτών. Η ρύθμιση αυτή ακολουθεί τις υποδείξεις των διεθνών οργανισμών και ιδίως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT) καθώς και της Ειδικής Επιτροπής Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές που υπάγεται στο Υπουργείο Υγείας. Επιπρόσθετα λαμβάνεται μέριμνα ώστε να μπορούν να αναπτυχθούν ειδικές μονάδες (παραρτήματα) για να καλύψουν τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών και των νεαρών ενηλίκων κρατουμένων.

Με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου (44ΣχΝ) λαμβάνεται μέριμνα ώστε να επικουρείται ο Γενικός Γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του στον τομέα της εποπτείας της λειτουργίας και οργάνωσης των φυλακών της χώρας. Λόγω των αυξημένων και επειγουσών αναγκών τόσο σε επίπεδο βελτίωσης της λειτουργίας και των συνθηκών κράτησης όσο και σε ζητήματα άμεσης ανταπόκρισης σε επιχειρησιακές ανάγκες, εκτιμάται ότι είναι αναγκαία μια συμβολή επιτελικού χαρακτήρα από έμπειρο στέλεχος με προϋπηρεσία στο χώρο της σωφρονιστικής διοίκησης. Περαιτέρω, εκτιμάται ως αναγκαία η υποβοήθηση σε ζητήματα οριζόντιας επικοινωνίας και συντονισμού του έργου των καταστημάτων κράτησης, με σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας κατά την άσκηση της διοίκησης και την εξασφάλιση των προσφορότερων λύσεων στις ανάγκες και τα προβλήματα που ανακύπτουν. Με την παράγραφο 2 δημιουργούνται οι προϋποθέσεις ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να αναλαμβάνουν καθήκοντα επιτελικού χαρακτήρα στην Κεντρική Υπηρεσία στελέχη της σωφρονιστικής διοίκησης με κατάλληλα προσόντα και εμπειρία, με σκοπό την αναβάθμιση του ρόλου τους και την πληρέστερη αξιοποίηση του διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού.

Τα οχήματα της Υπηρεσίας Εξωτερικής Φρούρησης Καταστημάτων Κράτησης χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τις μεταγωγές κρατουμένων από και

προς τα δικαστήρια και πάσης φύσεως νοσηλευτικά ιδρύματα, για περιπολίες και καταδίωξη υπόπτων ατόμων ή οχημάτων περίξ των Καταστημάτων Κράτησης. Για το λόγο αυτό εξομοιώνονται με τα οχήματα της Ελληνικής Αστυνομίας. Η παρούσα ρύθμιση (ά. 45) διευκολύνει σημαντικά το έργο της Υπηρεσίας Εξωτερικής Φρούρησης των Καταστημάτων Κράτησης ενώ δεν επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό. Παράλληλα, δίδεται η δυνατότητα αξιοποίησης στελεχών της Εξωτερικής Φρουράς, από τους οποίους αφαιρέθηκε ο οπλισμός, σε παρεμφερή καθήκοντα, ανάλογα με τις ανάγκες του Καταστήματος Κράτησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Με την παράγραφο 3 του άρθρου 46 αντικαθίσταται η παράγραφος 1 του άρθρου 99 του ν. 1756/1988 (Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργιών) ώστε οι πρόεδροι των ανωτάτων δικαστηρίων της Χώρας να έχουν αρμοδιότητα άσκησης πειθαρχικής δίωξης κατά των δικαστικών λειτουργιών της αντίστοιχης δικαιοδοσίας. Οι πρόεδροι των Ανωτάτων Δικαστηρίων πρέπει να έχουν αρμοδιότητα για την άσκηση πειθαρχικής δίωξης, δεδομένου ότι έχουν την γενική εποπτεία και τον έλεγχο για όλους τους Δικαστικούς Λειτουργούς του κλάδου τους, λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών της δομής της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης. Πέραν του Προϊσταμένου της Επιθεώρησης, του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και των Προέδρων Εφετών και Εισαγγελέων Εφετών τη σχετική αρμοδιότητα αποκτά και ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου.

Η νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 47 ΣχΝείναι αναγκαία για την έγκαιρη απονομή δικαιοσύνης, δεδομένου ότι τα δικαστήρια της Χώρας αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα και παρατηρούνται καθυστερήσεις στην έκδοση αποφάσεων. Από τα στοιχεία που τηρούνται στην υπηρεσία μας, προκύπτει ότι εκκρεμούν προς εκδίκαση στις Εισαγγελίες Εφετών και στα Εφετεία κυρίως σε αυτά των Αθηνών, υποθέσεις ιδιαίτερης σημασίας και βαρύτητας, οι οποίες πρόκειται να διαρκέσουν

πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Για το λόγο αυτό κρίνεται αναγκαία η ενίσχυση του αριθμού των δικαστικών λειτουργών πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης με την αύξηση των οργανικών θέσεων των Αντεισαγγελέων Εφετών κατά πέντε (5), και των εφετών κατά δέκα (10) ώστε να επιταχυνθεί η εκδίκαση των προαναφερθεισών εκκρεμών υποθέσεων.

Με το άρθρο 48 (παρ. 1 έως 7) επιχειρείται η προσαρμογή των διατάξεων του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων οι οποίες αναφέρονται στους βαθμούς των αιρετών εκπροσώπων και των γραμματέων των υπηρεσιακών συμβουλίων, καθώς και των προϊσταμένων διευθύνσεων και τμημάτων στη νέα βαθμολογική κλίμακα του άρθρου 4 περ. β' του Ν. 4024/2011 «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012 - 2015» (Α' 226) προκειμένου να καταστεί εφικτή η λειτουργία των υπηρεσιακών συμβουλίων αλλά και η τοποθέτηση προϊσταμένων διευθύνσεων και τμημάτων. Με την παρ. 8 του ίδιου άρθρου προτείνεται η παράταση του πίνακα επιτυχόντων του προηγούμενου διαγωνισμού δικαστικών υπαλλήλων για την άμεση στελέχωση των δικαστικών υπηρεσιών της χώρας, οι οποίες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα εξαιτίας της έλλειψης προσωπικού.

Η νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 49 κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να μην υπάρχουν δύο διαφορετικοί παράλληλοι τρόποι εξέτασης των υποψηφίων δικηγόρων ανάλογα με τον χρόνο εγγραφής τους στα μητρώα των Δικηγορικών Συλλόγων.

Με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 50 προβλέπεται η δυνατότητα μετάθεσης του συμβολαιογράφου εντός δύο διαφορετικών ειρηνοδικειακών περιφερειών. Περαιτέρω, η νομοθετική ρύθμιση των παρ. 2, 3 και 4 του ίδιου άρθρου κρίνεται επιβεβλημένη μετά την έκδοση της με αριθ. 959/2015 απόφασης του ΣτΕ, η οποία έκρινε αντισυνταγματική την παρ. 3 του άρθρου 25 του Ν. 2830/2000.

Με την προτεινόμενη ρύθμιση του άρθρου 51 δίδεται η δυνατότητα υποβολής αίτησης παραίτησης των συμβολαιογράφων που έχουν οριστεί αναπληρωτές ειδικών αμίσθων υποθηκοφυλάκων που έχουν αποχωρήσει από την υπηρεσία τους,

καλύπτοντας το υφιστάμενο νομοθετικό κενό του Κανονιστικού Διατάγματος 19/23 Ιουλίου 1941. Με την εν λόγω ρύθμιση η Ολομέλεια των οικείων Πρωτοδικείων γνωμοδοτεί προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την αποδοχή ή μη της αίτησης παραίτησης του συμβολαιογράφου που έχει οριστεί αναπληρωτής του αποχωρήσαντα ειδικού άμισθου υποθηκοφύλακα με υπουργική απόφαση. Επίσης, προβλέπεται η δυνατότητα υποβολής αίτησης παραίτησης του συμβολαιογράφου στον οποίο ανατίθεται με πράξη του Προέδρου του Τριμελούς Συμβουλίου Διοίκησης ή του Διευθύνοντα το Πρωτοδικείο η λειτουργία του υποθηκοφυλακείου μέχρι την έκδοση υπουργικής απόφασης για το διορισμό αναπληρωτή ειδικού άμισθου υποθηκοφύλακα. Ορίζεται ακόμη ότι η υποβολή της αίτησης παραίτησης δεν αναστέλλει την ισχύ της πράξης διορισμού. Τέλος, εισάγεται διάταξη, σύμφωνα με την οποία οι αναπληρωτές υποθηκοφύλακες δεν βαρύνονται με οφειλές του προηγούμενου ειδικού άμισθου υποθηκοφύλακα ή του προηγούμενου αναπληρωτή υποθηκοφύλακα.

Η νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 52 κρίνεται απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία των έμμισθων υποθηκοφυλακείων και κτηματολογικών γραφείων της χώρας. Για τη μεταφορά των οργανικών θέσεων θα λαμβάνονται υπόψη: η ύπαρξη κενών οργανικών θέσεων του υποθηκοφυλακείου από το οποίο θα πραγματοποιηθεί η μεταφορά, η κατηγορία τους και ο αριθμός των ετήσιων πράξεων. Επιπλέον, η εν λόγω νομοθετική ρύθμιση θα προσφέρει μεγαλύτερη ευελιξία στην ανακατανομή οργανικών θέσεων δεδομένης και της επικράτησης του Εθνικού Κτηματολογίου και κατά συνέπεια της συρρίκνωσης των υπηρεσιών των Υποθηκοφυλακείων.

Με το άρθρο 53 καταργείται η ετήσια προκήρυξη διαγωνισμού για την πλήρωση των κενών θέσεων ειδικών άμισθων υποθηκοφυλακείων και εισάγεται διάταξη σύμφωνα με την οποία αποφασίζεται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ο χρόνος έκδοσης απόφασης για την προκήρυξη διαγωνισμού, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες που διαμορφώνονται με την εξέλιξη των εργασιών του Εθνικού Κτηματολογίου, η ολοκλήρωση των οποίων θα οδηγήσει στη λειτουργία δεκαέξι (16) Κτηματολογικών Γραφείων σε όλη τη χώρα έως το 2020 και στη μετατροπή των υποθηκοφυλακείων σε αρχειοφυλακεία. Προς αυτή την κατεύθυνση αντικαθίστανται οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 13 με νέα παράγραφο, η οποία φέρει αριθμό 1 και αναριθμούνται ανάλογα οι λοιπές παράγραφοι του άρθρου. Περαιτέρω, είναι αναγκαία η διεύρυνση των βαθμών των δημοσίων υπαλλήλων

έμμισθων υποθηκοφυλακείων, οι οποίοι δύνανται να διοριστούν ειδικοί άμισθοι υποθηκοφύλακες. Σύμφωνα με την υφιστάμενη ρύθμιση δικαιούνται να διοριστούν υπάλληλοι υποθηκοφυλακείων υπάλληλοι έμμισθων υποθηκοφυλακείων που φέρουν μόνο βαθμό Α'. Με βάση όμως το σύστημα βαθμολογικής εξέλιξης και κατάστασης που διαμορφώθηκε με το Ν. 4024/2011 (άρθρα 6 και 7) δεν υφίσταται πλέον επαρκής αριθμός υπαλλήλων, οι οποίοι να κατέχουν τον Α' βαθμό, ώστε να είναι δυνατή η στελέχωση των ειδικών άμισθων υποθηκοφυλακείων με υπαλλήλους από τα έμμισθα υποθηκοφυλακεία.

Με το άρθρο 54 διευρύνεται η δυνατότητα συγχώνευσης ειδικού άμισθου υποθηκοφυλακείου, του οποίου ο υποθηκοφύλακας έχει αποχωρήσει από την υπηρεσία για οποιοδήποτε λόγο και προστίθεται η δυνατότητα συγχώνευσής του με άλλο που εδρεύει στην ίδια πρωτοδικειακή περιφέρεια. Δεδομένου ότι από το έτος 2010 δεν έχει διενεργηθεί διαγωνισμός για την κάλυψη κενών θέσεων υποθηκοφυλάκων, με την εν λόγω διεύρυνση επιλύονται τα προβλήματα που έχουν ανακύψει στην περίπτωση που εντός της έδρας ειρηνοδικείου δεν υφίσταται άλλο υποθηκοφυλακείο, πλην εκείνου που στερείται υποθηκοφύλακα. Με το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 51 δίνεται η δυνατότητα να προωθηθεί η συγχώνευση στις περιπτώσεις όπου υπάρχουν αποχωρήσεις υποθηκοφυλάκων σε υποθηκοφυλακεία εδρών πρωτοδικείων ή άλλων κεντρικών σημείων της περιφέρειας του Πρωτοδικείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΛΟΙΠΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Στο άρθρο 55 επεξηγείται η έννοια του όρου «μέλη της οικογένειας», για τους σκοπούς της εφαρμογής της Σύμβασης της Βιέννης για τις Διπλωματικές Σχέσεις, της Σύμβασης της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις, και των κατά περίπτωση Συμφωνιών Έδρας και συναφών διεθνών συμφωνιών, αντιστοίχως, εφόσον τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έχουν ανακοινωθεί καταλλήλως ως τέτοια από το Κράτος αποστολής ή τον διεθνή οργανισμό.

Με την προτεινόμενη διάταξη (ά. 56ΣχΝ) ρυθμίζεται η αστική και δημοτική κατάσταση των προσώπων που συνάπτουν σύμφωνο συμβίωσης υπό το καθεστώς του παρόντος νόμου και ο τρόπος αποτύπωσης αυτής στα οικεία ληξιαρχικά και δημοτολογικά βιβλία.

Συγκεκριμένα, με τις παραγράφους 1 και 2, απαλείφεται κάθε αναφορά στο ληξιαρχικό νόμο (ν. 344/1976), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 29 του ν. 3801/2009, σε σύμφωνο συμβίωσης μεταξύ ετερόφυλων προσώπων, ώστε να αντιμετωπίζεται πλέον με ενιαίο τρόπο η ληξιαρχική καταχώριση των συμφώνων συμβίωσης, ανεξαρτήτως του φύλου των συμβαλλομένων.

Επίσης, με τις παραγράφους 3 και 4της προτεινόμενης διάταξης, εισάγεται για πρώτη φορά η δημιουργία κοινής οικογενειακής μερίδας για τα πρόσωπα που συνάπτουν σύμφωνο συμβίωσης, ώστε να είναι πλέον ευχερής η αποτύπωση των άμεσων συγγενών του κάθε προσώπου. Με τη διάταξη αυτή αναγνωρίζεται και πανηγυρικά η ένωση δύο προσώπων με σύμφωνο συμβίωσης ως μορφή οικογένειας, παρακολουθώντας την κοινωνική εξέλιξη στο θέμα του ορισμού της οικογένειας.

Τέλος, με την παράγραφο 5, για τον καθορισμό των λεπτομερειών που αφορούν τον τρόπο καταγραφής της αστικής και δημοτικής κατάστασης των προσώπων που συνάπτουν σύμφωνο συμβίωσης και των τέκνων αυτών στα οικεία ληξιαρχικά και δημοτολογικά βιβλία, παρέχεται νομοθετική εξουσιοδότηση στον αρμόδιο Υπουργό.

Με την τροποποίηση που εισάγεται με το άρθρο 57 του ΣχΝ προσαρμόζεται η ειδική διάταξη του ν. 4251/2014 για την παρεπόμενη ποινή της δήμευσης στη γενική διάταξη του άρθρου 76 παρ. 1 του Π.Κ., ώστε αυτή να μπορεί να επιβληθεί μόνο εις βάρος του αυτουργού ή των συμμετόχων του εγκλήματος. Έτσι, διαφυλάσσεται η αρχή nullumcrimennullapoenasineleγε (ά. 7 παρ. 1 Συντ.) και η αρχή της ενοχής (ά. 2 παρ. 1 Συντ.), αφού για την επιβολή της δήμευσης δεν αρκεί όπως πριν η απλή γνώση της σχετικής εγκληματικής δραστηριότητας εκ μέρους τρίτου που, άλλωστε, δεν περιγράφεται ως αυτοτελής αξιόποινη συμπεριφορά σε ποινικό νόμο. Περαιτέρω, η προστασία του αμέτοχου τρίτου έναντι της αποστέρησης της περιουσίας του επιβάλλεται και σύμφωνα με τα άρθρα 7 παρ. 3 και 17 Συντ. Εξάλλου, κατ' εκτίμηση της αρχής της αναλογικότητας (ά. 25 παρ. 1 δ' Συντ.) εισάγεται η πρόβλεψη ότι, όταν η δήμευση που επίκειται να επιβληθεί κρίνεται από το δικαστήριο ότι μπορεί να

επιφέρει αποστέρηση της χρήσης πράγματος που συνδέεται με τον αναγκαίο βιοπορισμό του ίδιου του δράστη ή τρίτων, ιδίως της οικογένειάς του ή ενδεχομένως ακόμη και συνεργάτη του στη χρήση του εν λόγω πράγματος, τότε το δικαστήριο μπορεί εκτιμώντας την ανεπανόρθωτη βλάβη που θα τους επιφέρει αυτή, μπορεί να μην την επιβάλλει.

Με το άρθρο 58 διορθώνονται σφάλματα του ν. 4336/2015 (Α' 94), ώστε ορθά να παραπέμπει σε διατάξεις του ν. 3869/2010.

Με το άρθρο 59 ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μπορεί να αναθέτει καθήκοντα φύλαξης του κτιρίου της Κεντρικής Υπηρεσίας του εν λόγω Υπουργείου σε προσωπικό του κλάδου ΔΕ Φύλαξης.

Με το άρθρο 60 επιδιώκεται η διευκόλυνση και επιτάχυνση του διορισμού των δόκιμων δικαστικών λειτουργών από το έτος 2016.

Με το άρθρο 61 τίθεται ότι με Κοινή Υπουργική Απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Υγείας θα μπορούν να συστήνονται θέσεις ιατρών στα δικαστήρια της χώρας, δηλαδή σε χώρους των οποίων γίνεται καθημερινά χρήση από χιλιάδες ανθρώπους και λόγοι ασφάλειας των ίδιων των λειτουργών και παραγόντων της δικαιοσύνης (δικαστών, δικηγόρων, διαδίκων) καθώς και των τρίτων πολιτών που προσέρχονται σε αυτούς επιβάλλουν την ύπαρξη σταθερά ιατρών –τουλάχιστον στα σημαντικότερα από άποψη μεγέθους δικαστικά μέγαρα- για την παροχή των αναγκαίων πρώτων βοηθειών και λοιπών ιατρικών υπηρεσιών.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Το άρθρο 62 περιλαμβάνει διαχρονικό δίκαιο διευκρινίζοντας τα εξής: α) Ότι τα σύμφωνα συμβίωσης που έχουν καταρτιστεί μέχρι την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου εξακολουθούν να διέπονται από το ν. 3719/2008 για λόγους ασφάλειας του δικαίου, και μόνο ως προς τους τρόπους της λύσης τους (που θα επέλθει προφανώς μετά τη θέση σε ισχύ του νέου δικαίου) εφαρμόζεται το άρθρο 7 §§ 1 και 2 του παρόντος νόμου. β) Ότι τα μέρη των παλιών συμφώνων έχουν πάντως τη δυνατότητα να υπαχθούν συνολικά στις διατάξεις του παρόντος νόμου με συμβολαιογραφική πράξη, αντίγραφο της οποίας καταχωρίζεται στο ειδικό βιβλίο του

Ληξιαρχείου (του άρθρου 1 εδ. 2 αυτού του νόμου). Στην πράξη αυτή τα μέρη θα μπορούν να περιλαμβάνουν και ρυθμίσεις θεμάτων, τα οποία κατά το Νομοσχέδιο επαφίενται στην ιδιωτική τους αυτονομία (λ.χ. να συμφωνούν ότι παραιτούνται από το δικαίωμά τους στη νόμιμη μοίρα). Και γ) ότι τα σύμφωνα συμβίωσης που καταρτίζονται μετά την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου διέπονται αποκλειστικά από τις διατάξεις αυτού του νόμου.

Άλλωστε, από την εισαγωγή της διάταξης για την αρμοδιότητα των δικαστηρίων ανηλίκων, προκύπτουν ζητήματα μεταβατικού δικαίου. Από την αντικατάσταση της διάταξης του άρθρου 113 παρ. 1 Β ΚΠΔ ο κύκλος των υποθέσεων που υπάγονται πιά στην αρμοδιότητα του τριμελούς δικαστηρίου ανηλίκων περιορίζεται, αφού δεν περιλαμβάνονται πιά εν γένει οι πράξεις που απειλούνται με πρόσκαιρη κάθειρξη με ανώτατο όριο τα είκοσι έτη, αλλά συγκεκριμένες πράξεις. Συνεπώς, ήταν αναγκαίος ο προσδιορισμός από ποιο δικαστήριο θα δικαστούν οι υποθέσεις αυτές που πιά εντάσσονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του μονομελούς δικαστηρίου ανηλίκων.

Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2015

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΥΡΟΥΜΠΛΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΗΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΤΡΟΥΓΚΑΛΟΣ

ΥΓΕΙΑΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΛΑΣΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ

ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΠΙΡΤΖΗΣ
κ.α.α

Παναγιώτης Σγορίδης

- 34 -

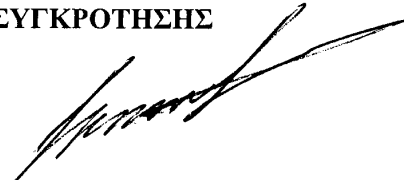
ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΙΑΣ

ΟΙ ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΕΣ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

**ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ**

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΟΥΖΑΛΑΣ

**ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΟΣΚΑΣ